

LAPIN MAAKUNTAMUSEO LO

KOKKO

2

1982

KOKKO 2/82 5.vsk

Julkaisija: Lapin Lintutieteellinen Yhdistys r.y.

Päätoimittaja: Jorma Halonen, Lempeä, 95700 Pello, 995-86154.

Toimitussihteeri: Jouni Aikio, Oy Yleisradio Ab, Saamelaistoimitus, 99870 Inari, 997-51146 (työ).

Talous- ja tilausasiat: Pirjo Ilvesviita, 97610 Oikarainen

Lehti ilmestyy neljänä numerona vuodessa. LLY:n jäsenet saavat lehden jäsenetuna. Tilausmaksu muille 35mk. Maksetaan postisiirtotilille Ro 395 78-6 yhdistyksen osoitteella. Irtonumero 9mk.

Ilmoitushinnat: Koko sivu 200mk, 1/2 sivua 120mk, 1/4 sivua 70mk, kannatusilmoitus 60mk/v.

Kansikuva: Kotkan poikasen kuvasi Jorma Halonen.

LAPIN LINTUTIETEELLINEN YHDISTYS R.Y.

Osoite: PL 69, 96101 Rovaniemi 10.

Puheenjohtaja: Jorma Halonen, Lempeä, 95700 Pello.

Sihteeri: Jukka Jokimäki, Jokkatie 14, 96100 Rovaniemi 10.

Muut johtokunnan jäsenet:

Esko Aikio, Utsjoki/Rovaniemi

Pirjo Ilvesviita, Rovaniemi mlk (rahastonhoitaja)

Osmo Kivilahti, Rovaniemi

Pekka Punnonen, Rovaniemi

Heikki Uotila, Rovaniemi (varapuheenjohtaja)

Onni Ylimaunu, Tornio

Jäsenmaksut: koululaiset ja opiskelijat 15mk, muut 30mk.

Maksu suoritetaan postisiirtotilille Ro 395 78-6 yllä mainitulla yhdistyksen osoitteella.

HAVAINTOJEN KERÄÄJÄT

Talvihavainnot: Pentti Rauhala, Junttonkatu 4 A 20, 94130 Kemi 13.

Pöllöhavainnot: Onni Ylimaunu, Parasniementie 8, 95420 Tornio 2.

Kevät- ja kesähavainnot: Jukka Jokimäki, Jokkatie 14, 96100 Rovaniemi 10, pesäkortit kuitenkin: Osmo Junila, Lapinkävijäntie 1, 96100 Rovaniemi 10.

Syyshavainnot: Pekka Punnonen, Ketuntie 1 d, 96500 Rovaniemi 50.

KORJAUKSIA KOKKOON 1/82.

Sivulla 12 sekosivat rivit ja silkkiuikulle kertyi kohtuuttomasti havaintoja merimetson kustannuksella, kuten moni varmaan huomasi. Siis silkkiuikusta ainoa havainto 20.8. 2p Pello, Paamajärvi (Reijo Koivuranta). Merimetso: Sodankylä 22.8.-11.10. 5 havaintoa/7 yksilöä, Pello 14.8.-18.9 (4/4) ja Tornio syys- lokakuun vaiht. 15 p Suensaassa. Sivu 14 toinen rivi: pitää olla 23.10 2p PEL, Isokylä (KK). Sivu 15 harjalintu: 2.6. havainto pitää olla Konttajärvi.

Toimitus

PUHEENJOHTAJAN PALSTA

Uljaista yrityksistä huolimatta tämän vuoden ykkösnumero viipyi ja viipyi..... Ilmestyi sentään lopulta. Jos syyllisiä halutaan etsiä — monilla ihmisillä on vimmatu halu etsiä syntipukkia kaikkiin mahdollisiin asioihin, lehtemme toimituskuntaa ja kirjoittajia ei tällä kertaa voi heittää kivellä.

Joka menneitä muistelee, sitä tikulla silmään!

Katsokaamme siis tulevaisuuteen!

Ykkösnumerossa oli varteenotettava ehdotus kirjoituksessa »Urpiaisen varhaispesintä Torniossa 1981 ja lajin ekologiasta». Hienon artikkelinsa päätteksi Juha ja Onni Ylimaunu esittävät, että urpiainen otettaisiin yhdistyksemme alueella erityistarkkailuun.

Yhdyn mielelläni tehtyyn ehdotukseen. Urpiainen on koko yhdistyksemme alueella kutakuinkin ympärivuotinen laji ja lisäksi varsin runsaslukuinen ja hyvin mielenkiintoinen. Näin ollen se työllistäisi lintujen tarkkailijoita jatkuvasti, mutta ei yli kohtuuden. Talvikaudella urpiaiset piristävät muuten ankeaa maisemaa ja muina vuodenaikoina liikkuesssa urpiaiset voi helposti merkitä muistiin muiden lintujen ohella.

Näin saisimme lyhyessä ajassa havaintoaineiston, jolla olisi mittava tieteellinen merkitys ja joka toisi lisävaloa tämän peruslinteromme ekologiaan.

Palaamme myöhemmin asiaan tämän lehden palstoilla. Merkitään silti jo nyt urpiaiset havaintovihkoon entistä tarkemmin!

JH

SYKSYN 1981 VAELLUSLINNUT

Jukka Jokimäki

Huomiota herättävin piirre Lapin vaelluslintusyksyssä 1981 oli hippiäisten ja puukiipijöiden runsaus, toisaalta käpylintujen, taviokuurnan ja vihervarpusten lähes täydellinen puuttuminen loi oman kuvansa syksyn lintumaailmaan. Pöllöistä oli liikkeellä hiiripöllö.

Tässä katsauksessa ei käsitellä hippiäisten ja puukiipijöiden vaellusta, koska niistä on erillinen juttu tässä lehdessä. Havaintoja on ollut käytettävissä seuraavilta paikkakunnilta: Enontekiö (ENO), Kemijärvi (KEM), Kittilä (KIT), Pello (PEL), Salla (SAL), Sodankylä (SOD), Rovaniemi (ROV) ja Utsjoki (UTS); havainnoitsijoina ovat toimineet samat henkilöt kuin syyskatsauksen 1981 havainnoitsijaluettelossa on esitetty (KOKKO 1/1982). (6/2) = 6yksilöä /2 havaintoa.

Pöllöt: Vain hiiripöllöllä havaittiin selvää vaellusta. Paikkakuntainen jakautuma oli seuraavanlainen (ohessa yksilömäärä/havaintokerrat): ENO (4/1), KIT (2/2), ROV (2/2), SAL (1/1), SOD (2/2) ja UTS (3/3), jotka jakautuivat 16.8-17.11 väliselle ajalle seuraavasti: VIII 1, IX 8, X 3 ja XI 2.

Tikat: Ilmeisesti pikkutikalla on ollut pientä vaellusta, koska havaintoja on ilmoitettu useammalta eri taholta loka-marraskuulta: KEM (1/1), ROV (2/2) ja UTS (1/1), sekä lisäksi PEL (3/3) syys-lokakuussa. Lisäksi on tehty seuraavista lajeista yksi vaellushavainto: pohjantikka 15.9 yksi E SOD ja palokärki 27.9 yksi S ROV. Käpytikalla ei ainakaan Rovaniemellä ollut havaittavissa liikehdintää.

Tilhi: Hyvin vähän, koska rastaat ehtivät tyhjentää pihlajat marjoista. ROV: Ensimmäinen vaeltava yksilö havaittiin jo 4.7 (1 SW). Ensimmäiset parvet alkoivat saapua syyskuun puolivälin tienoilla (9.9 5, 16.9 6 ja 21.9 30). Huippu ajoittui lokakuun alkuun (1-2.10 220 ja 3.10 100). Lokakuun puolivälin tienoilla parvet olivat jo selvästi pienentyneet. Marraskuun alussa näkyi enää muutamia pikkuparvia (alle viisi yksilöä). PEL: Ensimmäiset tilhet saapuivat Pelloon 14.9 (noin 10 yksilöä). Esiintymisen huippu tuli pian tämän jälkeen, sillä suurimmat parvet tavattiin 20-24.9 välisenä aikana (10-50 yksilöä). SOD Sodankylä oli ainut paikka, jossa tilhiä havaittiin normaalia enemmän. Ensimmäiset saapuivat paikkakunnalle syyskuun 20. päivä. Ilmeinen huippu oli 9.10, jolloin havaittiin läänin suurin tilhiparvi tältä syksyltä 450 yksilöä. Viimeiset tilhet havaittiin 17.10. UTS: Utsjoen koko tilhisaalis oli noin 50 yksilöä. Suurin parvi havaittiin 8.11. 15 S.

Tiaiset: Vain hömötiaisen vaellusparvia havaittiin: 27.9 22 NE ROV ja 11.10 22 SW ROV.

Närhi: Ilmeisesti jonkinlaista vaellusta. Keski-Lapista ilmoitettiin seuraavat

määrät: 17.9-23.10 KIT (5/3) ja 17.10-25.10 SOD (6/4). Pohjois-Lapistakin tehtiin havaintoja yhteensä neljästä yksilöstä (kts. KOKKO 1/82 Harvinaisuustaulukko). Rovaniemellä ei ollut havaittavissa liikehdintää.

Vihervarpunen: Niukasti koko syksyn. Eniten havaintoja lokakuun puoliväliltä. ROV: Ensimmäiset vaeltavat yksilöt havaittiin 11.9. Suurimmat parvet pian tämän jälkeen (13.9 yhteensä 35 S ja 17.9 yhteensä 15 muuttavaa). Viimeinen havainto tehtiin lokakuun 17. päivä. PEL: Ensimmäiset syyskuun 13. päivä. Suurin parvi 15.9 25 yksilöä. Viimeiset 16.9. KIT: Ensimmäiset 7.9 25 S ja viimeiset 22.9 3 S.

Urpainen: Rovaniemellä ja Pellossa havaittiin selvää liikehdintää pohjoisiin ilmansuuntiin syys-lokakuussa. ROV: Ensimmäiset 13.9 yhteensä 83 N, 27.9 30+20+10+10 NW, 10.10 28 E+ 40 NE, 11.10 100 S ja 17.10 20 NE. Eniten urpiaisia havaittiin marraskuussa, mutta tuolloin ei ollut enää havaittavissa selvää vaellussuuntaa (1.11 päiväsumma 224 ja 15.11 päiväsumma 352). PEL: Ensimmäiset 13.9 yhteensä 24 muuttavaa E-S. Huippu ajoittui syys-lokakuun vaihteeseen (24.9 yhteensä 75 NW, 2.10 120 NW + 22 W ja 3.10 40+50 N). Suurin parvi 7.11 150. SOD: Syyskuun 19. päivä klo 9.00-10.15 Lokan Hanhipadolla voimakasta muuttoa maastoa noudattaen kohti SW:tä; reilun tunnin aikana havaintopaikan ohitti satoja ehkä tuhansia parvikoon vaihdellussa 20-200. UTS: Viimeiset marraskuussa (7., 15. ja 21.11).

Kirjosiipikäpylintu

Pähkinänakkeli: Kuva Jorma Halonen

Käpylinnut: Hyvin vähän, vain Rovaniemeltä ilmoitettu havaintoja. ROV: Pikkukäpylintu 6.9 1 ja 10.10 1, isokäpylintu 1.10 5 sekä pikku/isokäpylintu 6.9 1, 13.9 9, 15.9 10 ja 17.10 1 yksilö. Ohessa ovat kaikki havaitut yksilöt. Mainittakoon, että Kittilässä havaittiin 8 kirjosiipikäpylintua. (kts. Kokko 1/1982).

Taviokuurna: Hyvin niukasti koko syksyn. ROV: Ensimmäiset 19. syyskuuta, suurin parvi 17.10 11 SW ja viimeiset 8.11. PEL: ilmoitettu vain kaksi havaintoa: 1.9 yksi ja 9.10 yksi yksilö. SAL: ilmoitettu yksi havainto: 10.10 10 yksilöä. SOD: 15.9 parvia »kaikkialla». KIT: ilmoitettu yksi havainto: 23.10 2 yksilöä. UTS: Kaksi havaintoa: 28.9 kaksi ääntä ja 3.10 yksi ääni.

LAPIN LÄÄNIN LINTUTALVI 1981-82

Pentti Rauhala

Jo toisena talvena peräkkäin koetteli kylmyys lintujen kestävyyttä. Etenkin alkutalvi oli harvinaisen kylmä. Sen ankaruutta kuvaavat hyvin Sodankylän keskilämpötilat: joulukuu -21,5 ja tammikuu -20,4 astetta, mitkä lukemat ovat edellinen 12 ja jälkimmäinen 7 astetta normaalin alapuolella. 15.12.-13.1. välisen ajan lukema -26,4 astetta on uusi Suomen kuukauden pakkasennätys. Koko läänin alueella keskilämpötila poikkesi kylmään suuntaan joulukuussa 7-12 astetta ja tammikuussa 4-7 astetta. Koko talvea ei sentään tarvinnut kipristellä, sillä lopputalvi oli normaalia leppoisampi. Helmikuun keskilämpötilat olivat 2-3,5 astetta ja maaliskuun 1,3-4 astetta keskiarvolukemien yläpuolella.

Talven erityispiirteitä

Alkutalven kovuudesta johtuen viivyttelijöitä tavattiin vähän. Marjalintujen kannat olivat jo syyslaskennassa pohjalukemissa ja talvella marjalinnut olivat lähes kadoksissa. Huonosta käpytilanteesta johtuen tikkoja oli vähän etenkin läänin eteläosissa ja käpylinnut olivat lähes tyystin kadonneet.

Sateisesta kesästä huolimatta monien lajien pesintä oli onnistunut hyvin. Etenkin tiaiset ilahduttivat runsaudellaan. Kylmää uhmaten sini- ja kuusitiaisia talvehti tavallista pohjoisempana. Syksyn runsas hippiäiskanta hupeni joulukuuhun mennessä olemattomiin. Talven linnuston väriläikkänä voidaan pitää monien lajien tavallista pohjoisempia havaintoja. (ks. lajik. poim.).

Pöllökannat olivat koko läänin alueella melko hyvät. Läänin eteläosissa jyrsijäkanta kuitenkin romahti helmi-maaliskuussa, minkä vuoksi pesintätouhut katkesivat soitimeen.

Talven laskentojen tulokset on esitetty taulukoissa 1-3. Lisää laskijoita sopii mainiosti, joten ottakaapa laskennat ensi talvena ohjelmaanne. Syyslaskenta on noin 30.10.-14.11., joululaskenta 25.12.-9.1. ja kevätlaskenta (uusintalaskenta) 19.2.-6.3. Laskentaan valitaan 8-10 km (suositus) pitkä reitti, jonka varrelta merkitään muistiin kaikki linnut.

Lajikohtaisia poimintoja

Sinisorsa. Yksi naaras talvehti ilmeisesti Roin mlk:n Luusuassa. Nähtiin 14.11. ja 7.3. (PP).

Telkkä. Yksi yks. talvehti Roin mlk:n Vikajoella (JJ+PP) ja 2-3 yks. Ylitornion Pessalompolossa (kyläläiset).

Isokoskelo. Tornion Kivirannan sulassa oli naaras 3.2. asti (HL) ja Roin mlk:n Valajaskoskella ainakin 31.12. asti (JJ+PP). Utsjoen Leppälästä löytyi laskennassa 1 yks. 17.1. (AV ym.). Kevätalvimuuttoa havaittiin jälleen:

Kemin Isohaarassa naaras 25.2. lähtien noin kuukauden (US), Roin Ounaskoskessa naaras 1.3. (JJ+HU) ja Roin mlk:n Songassa Sierijärven rannalla kohmeinen naaras 4.3. (HU).

Kotka. Havaintoja ilmoitettiin seuraavasti: Simo 1, Tornio 1, Tervola 1 ja Utsjoki 1.

Piekana. Utsjoen Keävgnapaktissa 27.2. 1-2 yks. ja maaliskuussa useissa paikoissa (AK+MS). Piekanota talvehtineen hyvinä jyrsijävuosina Jäämeren tuntumassa.

Varpushaukka. Kemissä ja Torniossa 3-5 talvehtijaa ja Rovaniemellä 1-2. Pohjoisimmat havainnot Pellosta: Kittisvaarassa 1.12. naaras (J.Piippola), Lampsojärvellä 29.12. kuollut nuori koiras (Y.Mäki) ja Isokylässä 31.1. naaras (M.Helenius). Pelkosenniemen kk:ssa nähtiin viimeinen yks. 30.11. (HR).

Kanahaukka. Kemin ja Tornion seutu noin 5, Tervola 1, Roin seutu 3-5 ja Pelkosenniemi 1. Pohjoisimmat kanahaukat löytyivät Kittilästä: Sirkasta löytyi 26.12. kuollut koiras (J.Vainio) ja Kaukosessa nähtiin 1 yks. 8.1. (MM).

Merikotka. Juna töytäisi nuorta merikotkaa lähellä Simon asemaa 3.12. Lintu lähetettiin Korkeasaareen, missä se parani ja pääsi vapauteen (lehtikuva).

Kanalinnut. Kannat kohtalaiset ja pysyneet suunnilleen edellisvuotisella tasolla. Suurimmat teeriparvet: Kemin Ajos 8.11. 56 (PR), Roin mlk:n Kurunki 12.3. 51 (JJ) ja Tornion Oxö helmi-maaliskuun vaihteessa 50 (PA). Pyitä tavallista enemmän etenkin Roin seudulla. Metsoja edelleen vähälaisesti. Pohjoisimmat teeret nähtiin Kittilässä (MM) ja metsonaaras peräti Enontekiön Kilpisjärvellä (Y.Metsälä).

Fasaani. Koiras koko talven Ylitornion Pessalompolossa (JH ym.). Mahdollisesti ensimmäinen havainto Napapiirin tuntumasta. Huhuja tosin on kuulunut fasaanin talvehtimisesta Roissa 1970-luvun alkupuolella.

Harmaalokki. Helmikuun ensimmäisellä viikolla yksinäinen harhailija Roin Ounaskoskella (E.Kakko). Lienee ensimmäinen helmikuun havainto Lapin läänistä.

Riskilä. Roin Kivikadulta löytyi 22.3. heikkokuntoinen nuori koiras (JJ+HU). Aikaisemmin riskilä on tavattu Lapin läänissä ainakin helmikuussa 1966 (Kemi) ja 1980 (Sodankylä).

Kesykyhyky. Kemin, Tornion ja Roin kanta noin 100 yks. Pelkosenniemen kk:ssa 5.2. 1 ja 29.3. 2 yks. (HR). Ks. myös Inarin joululaskenta.

Pöllöt. Läänin eteläosissa jyrsijäkanta romahti helmi-maaliskuussa, pohjoisosissa se lienee huipussaan. Pöllöhavaintoja ilmoitettiin seuraavasti: **Tunturipöllö:** Välillä Savukoski-Pelkosenniemi »hyvin suuri valkea pöllö» 26.3. (PM) ja Roissa Lassintielä 21.1. 1 yks. (A.Lind).

Hiiripöllö. Keminmaa 3, Tervola 1 ja Utsjoki 1.

Varpuspöllö. Roissa 29.11. (H.Jauhiinen) ja Ranualla 6.3. (MM).

Viirupöllö. Roin mlk:n Louevaarassa 26.11. 1 yks. (M.Jauhiainen).

Lapinpöllö. Roin Korkalovaarassa 14.12. 1 yks. (JJ).

Helmipöllö. Kemin, Tornion ja Roin seuduilla kymmeniä äänihavaintoja. Pelkosenniemen kirkolla 1 yks. 18.1. lähtien (HR) sekä Utsjoen Karigasniemellä 15.2. lähtien ja Korretojalla 2 yks. 21.2. (EA+JA).

Tikat. Syysvaelluksen jälkeen käpytikat katosivat lähes kokonaan Kemi-Tornion alueelta. Keskiosissa lääniäkin vähänlaisesti. Pohjoisimmat käpytikat nähtiin Kittilässä (3 hav. MM). Vähälukuisia tikkoja ilmoitettiin seuraavasti (suluissa kuukausi):

Pikkutikka: Pelkosenniemi 1 (IV), Utsjoki 2 (III) ja Kolari 2 (I+III).

Pohjantikka: Kittilä 2 (I), Roin mlk 4 ja Utsjoki 7 (II+III).

Palokärki: Roin mlk 2 ja Kemi 1.

Korppi. Eniten Roinseudulla (ks. Myös Enontekiön joululaskenta). Suurimpia parvia muualta: Kemi 20 ja Utsjoki 25-30.

Varis. Pohjoisimpia havaintoja: Muonio (XII), Kittilä 2 (XII-II), Inarin kk 1-2 (XII-III) ja Utsjoki (III).

Harakka. Vakaa kanta koko läänissä. Roin mlk:n Sinetän kettutarhalla 13.2. 80 yks. (JJ).

Närhi. Tavallista pohjoisempia havaintoja: Muonion Kihlanki 3 yks. koko talven (S.Soutukorva) ja Enontekiön Kilpisjärvi 1 yks. alkutalvesta (P.Kiuru). Lieneekö lajia tavattu ennen Enontekiöllä?

Kuukkeli. Ei havaintoja Kemi-Tornion alueella.

Tiaiset. Hyvän pesintäkesän jälkeen kannat huipussaan. Tappioista huolimatta vielä kevättalvellakin paljon.

Sinitäinen. Lisääntyy ja levittää aluettaan pohjoiseen päin. Kemiin laji vakiintui 1971 ja nyt talvehtivat ensimmäiset (1-2) Roissa (JJ ym.) ja Pellossa.

Kuusitiäinen. Tavallista pohjoisempia havaintoja: Roin mlk:n Varjakkavaara 13.2. 1 (JJ) sekä Kemijärven Särkikangas 20.12.-3.1. 1 ja Kallaanvaara 15.12. lähtien 1 yks. (SS).

Töyhtyötiäinen. Pohjoisin havainto: Muonion Kihlanki 29.1.-12.2. 1 yks. (S.Soutukorva).

Pyrstötiäinen. Syksyisen vaelluksen jälkimaininkeja: Kolarin Koivumaa 13.11. 10 (L.Koivumaa), Pellon Turtola 22.11. 10 (TJ+LV) sekä Roin mlk:n Saarenkylä 15.12. 4 (A.Aalto) ja samana päivänä Muurolassa 5 yks. (K.Pitkänen).

Pähkinänakkeli. Syksyllä vähäinen vaellus. Kemin Ajoksessa oli 28.11. lähtien tammikuun loppuun 1 yks. (A.Vasara), samoin Roin Kotipuistikossa 14.10.-7.3. (JJ ym.) ja »talvella» lentokentällä ja Hirvaskadulla (A.Lind).

Puukiipijä. Tavallista enemmän. Talvehti ainakin Kemin, Tornion ja Roin seuduilla (ks. kevätlaskenta) ja Pellossa nähtiin viimeinen 2.1. (L.Lehkonen).

Koskikara. Talvehtimispaikkoja: Roin mlk:n Vikaköngäs 7, Vikajoki 5, Misi-joki 1 ja Kieliköngäs 1 (JJ+PP) sekä Utsjoen Ollilankoski 1 (EA+JA). Lisäksi tavattiin 1 yks. Tornion Pirkkiössä 25.1. (OY) ja Sodankylän Rautulammilla 22.12. (M.Milanoff ym.). Maaliskuussa (siis muuttoaikaan) koskikaroja nähtiin Kemissä, Ranualla ja Utsjoella.

Räkättirastas. Viimeiset nähtiin yleensä marraskuun alkupuolella. Roissa kuitenkin vielä helmikuussa 1 yks. talvehtimassa orapihlajanmarjojen turvin (HU).

Mustapääkerttu. Tornion Palosaarella naaras 11.11. (HS) ja Kittilän Sirkassa kuollut koiras 14.11. (A.Jokinen). Tämä lienee lajin pohjoisin havainto Suomessa.

Hippiäinen. Syksyllä tavallista enemmän. Viimeiset nähtiin marraskuun viime päivinä.

Tilhi. Syyslaskennassa vähemmän kuin koskaan ennen. Viimeinen nähtiin Kemissä 1.11., Torniossa 8.11. ja Roissa 14.11. Pohjoisempina tilhiä nähtiin muutaman kerran myöhemminkin: Utsjoen Kevolla 30.12. yksi pohjoiseen matkaa ja 1.1. ääntelyä (LI), Pelkosenniemellä 3.2. 3 etelään muutajaa (HR) sekä Kemijärvellä 8.3. 1 ja 20.3. 2 yks. (HR).

Lapinharakka. Enontekiön joululaskentahavainto (AJ) on Lapin läänin ensimmäinen laskentojen yli neljännesvuosisataisessa historiassa ja Suomen pohjoisin talvihavainto.

Kottarainen. Viimeinen viivytelijä tavattiin Roissa 31.11. (JJ).

Nokkavarpuksen. Kts. tiedonannot tässä lehdessä.

Viherpeippo. Kemissä ja Torniossa havaintoja koko talven, Roissa ja Pellossa keskitalven kadoksissa. Inarin Törmäsessä vielä 9.1. 1 yks. (aikaisemmin useampia, L.Lehtinen). Lienee Suomen pohjoisin talvihavainto.

Urpiainen. Koko läänissä alku- ja loppupalvella kohtalaisesti (suurimmat parvet 50-90 yks.), keskitlvelle vain muutaman yks. parvia.

Tundraurpiainen. Roissa tammi-huhtikuussa n. 5 yks. (JJ+PP), Pellossa »silloin tällöin» 1 yks. (LV), Kemijärvellä helmi-toukokuussa 4-6 yks. (PM) ja Utsjoella 1.1. 2 pohjoiseen vaeltajaa (LI).

Punatulku. Vähän. Pohjoisimmat havainnot: Kittilässä (MM) ja Kemijärvellä (PM) säännöllisesti. Kadoksissa Pelkosenniemellä 13.12.-27.2. (HR) ja Utsjoella kadoksissa 12.11.-17.2. (EA).

Taviokuurna. Syksyllä vähän. Talvihavaintoja vain Utsjoelta: Kevolla 3.1. 1 NW (LI), Leppälässä 21.1. 1 (AV), Korretojalla 30.1. 8 SW (EA) ja helmikuussa 2. havaintoa.

Käpylinnut. Syysvaelluksen jälkeen lähes kadoksissa. Vähistä liikkujista suurin osa oli luultavasti isokäpylintuja. Pohjoisimmat käpylinnut tavattiin Kittilässä (MM).

Peippo. Kemissä (PR) ja Roissa (S.Rautio) talvehti 1 yks. Roin talvehtiminen lienee ensimmäinen. Torniossa oli 1 yks. vielä 12.1., jolloin se jouduttiin ottamaan kohmettuneena kotihoitoon (lehtikuva). Utsjoen Kevolle ilmestyi peippokoiras jo 27.3. (LI ym.).

Järripeippo. Tornion Pirkkiössä oleskeli 1 yks. 28.1. asti (OY).

Keltasirkku. Pohjoisimmat havaintopaikat olivat Roi ja Pello. Roissa talvehti 20-30 yks. (JJ).

Taulukko 1. Syyslaskennan tulokset Lapin läänissä 1981.

	Kem	Tor	Roi	Pel	Sal	Muo	Uts	Yht.	Yks./10km	
Sinisorsa	17	-	3	-	-	-	-	20	0,4	-
Tukkasotka	8	-	-	-	-	-	-	8	0,2	+
Telkkä	4	2	-	-	-	-	-	6	0,1	
Mustalintu	8	-	-	-	-	-	-	8	0,2	
Pilkkasiipi	-	-	1	-	-	-	-	1	0,0	
Tukkakoskelo	3	-	-	-	-	-	-	3	0,1	+
Isokoskelo	45	-	3	-	-	-	-	48	0,9	+
Joutsen	19	-	1	-	-	-	-	20	0,4	
Maakotka	-	1	-	-	-	-	-	1	0,0	
Piekana	2	-	-	-	-	-	-	2	0,0	+
Varpushaukka	3	2	2	-	-	-	-	7	0,1	
Kanahaukka	3	-	2	-	-	-	-	5	0,1	
Riekko	8	3	5	-	2	2	4	24	0,5	
Teeri	117	3	14	1	-	-	-	135	2,5	
Metso	3	-	-	-	1	-	-	4	0,1	
Pyy	8	-	17	-	-	-	-	25	0,5	
Merilokki	1	2	-	-	-	-	-	3	0,1	+
Harmaalokki	33	3	-	-	-	-	-	36	0,7	
Kalalokki	6	-	-	-	-	-	-	6	0,1	
Lokkilaji	-	-	1	-	-	-	-	1	0,0	
Kesykyyyhky	41	89	110	-	-	-	-	240	4,5	+
Hiiripöllö	-	-	1	-	1	-	-	2	0,0	
Käpytikka	10	1	34	10	1	-	-	56	1,1	
Pikkutikka	1	-	2	-	-	-	-	3	0,1	
Pohjantikka	2	1	1	1	-	-	-	5	0,1	
Palokärki	4	1	1	-	-	-	-	6	0,1	
Korppi	17	8	167	69	-	11	-	272	5,1	
Varis	329	74	103	3	-	1	-	510	9,6	

Harakka	491	210	436	126	3	18	1	1285	24,2	
Närhi	16	3	15	2	1	2	-	39	0,7	
Kuukkeli	-	-	14	-	6	8	1	29	0,5	
Talitiainen	931	324	793	125	2	28	-	2203	41,5	+
Sinitäinen	11	1	-	-	-	-	-	12	0,2	+
Kuusitiainen	22	9	-	-	-	-	-	31	0,6	+
Töyhtötiainen	-	1	17	1	-	-	-	19	0,4	
Lapintäinen	-	-	24	2	3	-	9	38	0,7	
Hömötiainen	325	101	328	59	9	1	1	824	15,5	
Pyrstötiainen	20	-	-	-	-	-	-	20	0,4	
Pähkinänakkeli	-	-	1	-	-	-	-	1	0,0	
Puukiipijä	13	3	11	-	-	-	-	27	0,5	
Koskikara	-	3	5	-	-	1	-	9	0,2	
Räkättirastas	13	-	2	-	-	-	-	15	0,3	-
Laulurastas	3	-	1	-	-	-	-	4	0,1	+
Punakylkirastas	5	-	-	-	-	-	-	5	0,1	
Mustarastas	2	1	-	-	-	-	-	3	0,1	+
Hippiäinen	35	1	7	3	-	-	-	46	0,9	+
Niittykirvinen	1	-	-	-	-	-	-	1	0,0	
Västaräkki	1	-	-	-	-	-	-	1	0,0	
Tilhi	4	7	1	-	-	-	6	18	0,3	-
Kottarainen	-	-	4	-	-	-	-	4	0,1	
Viherpeippo	30	12	4	4	-	-	-	50	0,9	
Vihervarpunen	5	-	-	-	-	-	-	5	0,1	+
Urpainen	1210	122	1524	236	30	-	-	13123	58,8	
Punatulkku	188	53	101	13	-	-	-	355	6,7	
Taviokuurna	28	19	1	-	-	-	-	48	0,9	
Pikkukäpylintu	10	-	4	-	-	-	-	14	0,3	
Käpylintulaji	23	-	5	-	-	-	-	28	0,5	
Peippo	7	3	-	-	-	-	-	10	0,2	
Järripeippo	4	37	2	-	-	-	-	43	0,8	+
Keltasirkku	82	15	59	1	-	-	-	157	3,0	+
Pulmunen	8	-	2	-	-	-	-	10	0,2	
Varpunen	283	185	1082	53	-	37	-	1640	30,9	
Rautiainen	-	-	1	-	-	-	-	1	0,0	
Yhteensä	4463	1300	4912	709	59	109	23	11575		
Yksilöitä/10km	220	153	260	373	148	91	12	218		
Lajeja	51	33	43	17	11	10	7	61		

Reittien lukumäärä ja pituus: Kemi 21/203, Tornio 11/85, Rovaniemi ja Rovaniemen mlk 21/189, Pello 2/19, Salla 1/4, Muonio 2/12, Utsjoki 2/19. +/- suurin/pienin lukema viiteen vuoteen.

Taulukko 2. Joululaskennan tulokset Lapin läänissä 1981-82.

	Kem	Tor	Rov	Pel	Sal	Ina	Uts	Eno	Yht.	Yks./10 km	
Telkkä	-	-	1	-	-	-	-	-	1	0,0	
Isokoskelo	-	1	2	-	-	-	1	-	4	0,1	
Varpushaukka	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0,0	
Riekko	-	6	4	-	1	-	-	-	11	0,3	-
Teeri	1	33	10	-	3	-	-	-	47	1,2	
Metso	-	-	-	-	-	-	1	-	1	0,0	
Pyy	1	1	10	-	-	-	-	-	12	0,3	+
Kesykyyyhky	83	33	61	-	-	35	-	-	212	5,4	+
Hiiripöllö	1	-	2	-	-	-	1	1	5	0,1	
Käpytikka	-	2	7	7	-	1	-	-	17	0,4	-
Palokärki	1	1	-	-	-	-	-	-	2	0,1	
Korppi	8	1	99	-	-	-	-	100	208	5,3	
Varis	65	55	121	-	-	2	-	2	245	6,3	
Harakka	141	216	298	96	2	19	-	2	774	19,9	
Närhi	1	8	14	-	-	-	-	2	25	0,6	
Kuukkeli	-	-	4	-	-	-	4	-	8	0,2	
Talitiainen	169	255	277	55	3	18	-	3	780	20,1	
Sinitiaainen	-	1	-	1	-	-	-	-	2	0,1	
Kuusitiaainen	-	19	-	-	-	-	-	-	19	0,5	+
Töyhtötiainen	-	-	10	-	-	-	-	-	10	0,3	
Lapintiaainen	-	-	4	4	3	9	8	-	28	0,7	
Hömötiainen	33	47	150	39	12	1	1	6	289	7,4	
Tiaislaji	-	-	-	-	-	-	2	-	2	0,1	
Puukiiپیج	1	5	2	-	-	-	-	-	8	0,2	+
Koskikara	-	-	6	-	-	-	-	-	6	0,2	
Lapinharakka	-	-	-	-	-	-	-	1	1	0,0	
Viherpeippo	5	6	-	2	-	-	-	-	13	0,3	
Vihervarpunen	-	1	-	-	-	-	-	-	1	0,0	
Urpainen	93	82	464	18	-	-	3	-	660	17,0	-
Punatulkku	28	57	46	12	-	-	-	-	143	3,7	-
Isokäpylintu	-	-	11	-	-	-	-	-	11	0,3	+
Keltasirkku	1	24	12	2	-	-	-	-	39	1,0	
Varpunen	99	216	643	50	-	96	-	-	1104	28,4	
Yhteensä	731	1071	2258	286	24	181	21	117	4689		
Yksilöitä/10km	93	147	126	151	80	181	11	167	121		
Lajeja	17	23	24	11	6	8	8	8	32		

Reittien lukumäärä ja pituus: Kemi 8/79, Tornio 9/73, Rovaniemi + maa-
lauskunta 20/179, Pello 2/19, Salla 1/3, Inari 1/10, Utsjoki 2/19, Enon-
tekiö 1/7.

Taulukko 3. Uusintalaskennan tulokset Lapin läänissä 1982.

	Kem	Tor	Roi	Pel	Sal	Uts	Yht.	Yks./10km	
Telkkä	-	-	1	-	-	-	1	0,0	
Varpushaukka	1	-	-	-	-	-	1	0,0	
Kanahaukka	-	-	1	-	-	-	1	0,0	
Riekko	12	3	9	-	-	-	24	0,7	
Teeri	-	8	63	12	-	-	83	2,3	+
Pyy	-	-	3	-	-	-	3	0,1	
Kesykyyyhky	17	42	55	-	-	-	114	3,2	+
Hiiripöllö	-	-	-	-	-	-	1	1	0,0
Varpuspöllö	-	1	-	-	-	-	1	0,0	
Käpytikka	1	-	10	4	-	-	15	0,4	-
Pikkutikka	-	-	-	-	-	-	1	1	0,0
Pohjantikka	-	-	1	-	-	-	1	0,0	
Palokärki	1	1	-	-	-	-	2	0,1	
Korppi	3	5	92	16	1	8	125	3,5	
Varis	61	41	140	4	-	-	246	6,9	
Harakka	134	130	393	59	-	-	716	19,9	
Närhi	1	5	3	-	-	-	9	0,3	
Kuukkeli	-	-	11	-	2	3	16	0,4	
Talitiainen	144	186	501	39	1	-	871	24,3	
Sinitiaainen	5	1	1	-	-	-	7	0,2	+
Kuusitiaainen	-	11	-	-	-	-	11	0,3	+
Töyhtötiainen	-	1	10	-	-	-	11	0,3	
Lapintiaainen	-	-	27	1	2	11	41	1,1	
Hömötiainen	21	62	226	56	6	2	373	10,4	
Puukiiپیج	-	2	2	-	-	-	4	0,1	+
Koskikara	-	-	6	-	-	-	1	7	0,2
Viherpeippo	3	11	10	6	-	-	30	0,8	
Urpainen	241	110	579	132	4	5	1071	29,8	
Tundraurpiainen	-	-	1	-	-	-	1	0,0	
Punatulkku	18	24	55	15	1	-	113	3,1	
Taviokuurna	-	-	1	-	-	-	1	0,0	-
Isokäpylintu	-	-	-	1	-	-	1	0,0	
Käpylintulaji	-	-	2	6	-	-	8	0,2	-
Keltasirkku	26	30	5	-	-	-	61	1,7	
Varpunen	201	180	816	52	-	-	1249	34,8	
Pähkinänakkeli	-	-	1	-	-	-	1	0,0	
Yhteensä	890	854	3026	403	17	32	5222		
Yks./10km	135	117	165	212	43	17	145		
Lajeja	17	20	29	13	7	8	35		

Reittien lukumäärä ja pituus: Kemi 7/66, Tornio 9/73, Roi ja mlk 21/183, Pello 2/19, Salla 1/4, Utsjoki 2/14.

Havaintojen suorittajat:

Kemi, Keminmaa ja Simo: O.Heikkuri, T.Herva, J.Jaakkola, M.Juntti, T.Karplund, K.Kerttula, J.Kärkkäinen, E.Nenola, J.Nyman, H.Pelkonen, P.Rauhala (PR), J+K+M.Soppela ja U.Sjöman (US).

Tornio: E+P.Aho, A+M.Ahvenjärvi, V.Kantojärvi, H.Liehu (HL), H.Sankila (HS), J.Sihvola, J+P+O.Ylimaunu, J.Ylipekkala ja E.Valtonen.

Roi +mlk: A.Hyry, M.Jauhiainen, J.Jokimäki (JJ), H+O.Junila, P.Ilvesviita, Y.Karjalainen, M.Kotaniemi, M.Melamies (MM), I.Mikkonen, E.Niemelä, J.Niskala, V.Nivala, P.Punnonen (PP), P.Rajala, M.Salminen, K+U.Takanen ja H.Uotila (HU).

Pello: J.Halonen (JH), T.Jaaranen (TJ), M.Knuuti, R.Koivuranta ja L.Viina-mäki (LV).

Kemijärvi: P.Muhli (PM) ja S.Saari (SS).

Salla: K.Mikkola.

Pelkosenniemi: H.Rae (HR).

Muonio: M.Kotakorva, A.Mella ja K.Pulkkinen.

Inari: E.Sirjola.

Enontekiö: A.Järvinen (AJ).

Utsjoki: E+J.Aikio (EA,JA), S.Heino, L.Iso-livari (LI), A.Kokkonen (AK), K.Lehtonen, M.Seppänen (MS) ja A+V.Valle (AV).

Havaintojen ilmoittamisessa oli puutteellisuuksia. Pyydän anteeksi, jos jonkun nimi on jäänyt pois. PARHAAT KIITOKSET KAIKILLE!

Lentotaksi Erkki Jaakkola Inari puh. 997-51029	 INARIN HOPEA INARI FINLAND ☎997-51333
Rovaniemen Kiinteistö- yhdistyksen Talokeskus Rovakatu 26, 96200 Roi 20 puh. 991-17941	Valokuvaamo Jänkä Koskikatu 16 Rovaniemi puh. 3172
Räihän leipomo 95655 Koivu puh. 980-785235	Eeron Kahvio Korkalonkatu 7 96100 Roi 10 Puh. 991-3590

PUUKIIPIJÄSYKSY 1981

Jorma Halonen

Heinäkuun lopulla, 21.7., ollessani töissä kotipihassani hätkähdin kuulemaani linnun ääntä; srii srii srii! Äänituntemus sanoi: puukiipijä. Paikka ja aika sanoivat kuitenkin vastaan.

Onneksi kuulin äänen hetken kuluttua uudelleen ja myös näin linnun. Se viiletti kahden koivun väliä ja saavutettuaan kohteensa alkoi kavuta runkoa ylös. Kauan puukiipijä ei yhdessä puussa viipynyt, ja koko havainto-aika jäi perin lyhyeksi, sillä lintu katosi pian etelään.

Havaintopaikka oli Tornionjoen lehtipuuvaltainen rantametsä peltoaukean ja joen välissä Pellon Lempeässä.

Paikka ja vaellusvauhti osoittivat selvästi, että kyseessä oli muuttoliikeditä.

Tämä erikoinen puukiipijähavainto ei jäänyt viime syksyn ainoaksi - päin vastoin lajista kertyi ennätysellinen määrä tietoja.

Paikkakunnittain havainnot (1-3 yks.) jakaantuivat seuraavasti: Rovaniemi (kaupunki+mlk) 26, Pello 12, Salla 5, Tornio 3, Sodankylä 2, Kemijärvi 2, Ranua 1. Jos samalla paikalla on yhtäjaksoisesti nähty lajin edustaja pitkän aikaa, olen laskenut sen eri kuukausille sattuneet havainnot erillisiksi (esim. 23.11.-24.12. Rovaniemellä Napapiirin majalla yksi lähes joka päivä = 2 havaintoa; tosiasiassa kyseessä saattoi olla aina sama yksilö, mutta toisaalta vaelluksen kenties vielä jatkuessa ties kuinka monta!).

Viime syksyisen puukiipijävaelluksen rajuutta kuvaa hyvin tieto, että vuosina 1946-62 laji havaittiin Rovaniemellä n. 40 kertaa - nyt siis yhden syyskauden mittaan 26 kertaa!

Oheinen diagrammi antaa aika hyvän kuvan vaelluksen kulusta. Kesäaikainen liikehdintä lienee ollut melko vähäistä, vaikka on kyllä huomattava, että retkeilyaktiivisuus ei tuolloin ole paras mahdollinen. Selvää kuitenkin on, että elo-syyskuussa retkeily oli jo niin runsasta, että puukiipijät »jäivät haaviin».

Voimakas vaeltelu alkoi syys-lokakuun vaihteessa, jolloin tehtiin kaikki Sallan havainnot. Selvä huippu sattui marraskuun alkupuoliskolle, jonka jälkeen tehdyt havainnot luultavasti koskivat talvehtimista yrittäviä lintuja.

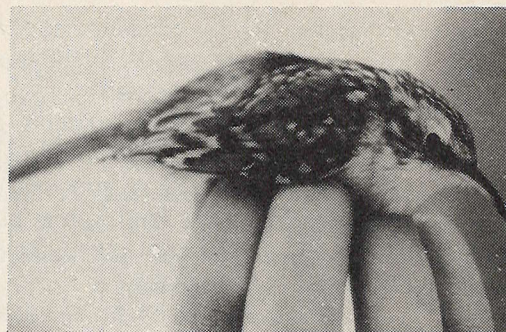
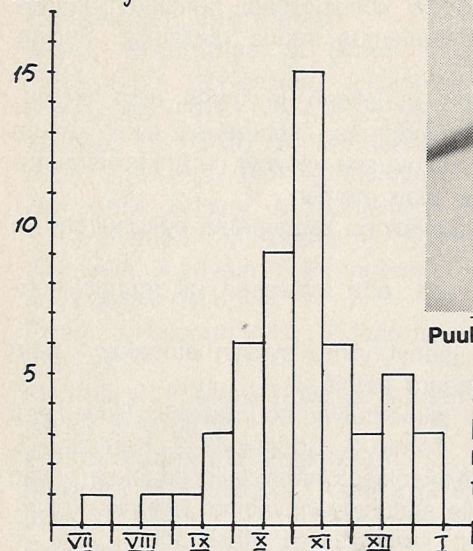
Muutamit havainnot kuvannevat vaelluksen etenemistä: 1.10. Sallassa useita, 16.10. Kemijärvellä 1 yks., 19.10. Ranualla 2 yks., 25.10. Torniossa 1 yks.

Tammikuussa puukiipijöitä tavattiin tietojeni mukaan enää Rovaniemellä ja Pellossa, kuukauden loppupuolella ei enää niissäkään.

Rovaniemellä 6.1.-82 Hannu Hakanpää teki mielenkiintoisen havainnon puukiipijän ravinnon etsimisestä: lintu kiipesi mäntyjen rungoilla tyvestä kuurajalle asti, minkä jälkeen se aina vaihtoi puuta.

Kirjallisuus:
-v.Haartman & al. 1963-72: Pohjolan linnut värikuvin - Helsinki.

Havainnot

Puukiipijä: Kuva Jorma Halonen

Diagrammi. Puukiipijähavainnot puolen kuukauden jaksoissa. Roomalaiset numerot ovat kuukauden tunnuksia.

SINITIAISVUOSI 1981

Jorma Halonen

Kuten tässä lehdessä on jo aiemmin (Kokko 3/81 ja 1/82) käynyt ilmi, viime keväänä tehtiin eri puolilla Lapin lääniä runsaasti sinitiaishavainnot - varmistettiinpa kaksi pesintääkin.

Lähtemättä uudelleen kirjaamaan jo julkaistuja havainnot pyrin tässä kirjoituksessani täydentämään viime vuoden kevään ja kesän tietoja sekä luettelemaan loppuvuoden sinitiaishavainnot.

Julkaisematta jääneet kevät- ja kesähavainnot:

- 13.-15.4. Rovaniemen maalaiskunnan Perunkajärvellä 1 yks. (Juhani Piekkala)
- 1 sinitiaisen talvehti Rovaniemen maalaiskunnan Meltauksessa (kuten kahtena edellisenäkin talvena); kunakin keväänä on seuraksi ilmestynyt arka puoliso, jonka kanssa talvehtinut yksilö on jonkin aikaa kisaillut (soidin); sitten molemmat ovat häipyneet, kenties pesimään
- huhti-toukokuun vaihteen tienoilla »sinitiaisia» Enontekiön Leppäjärvellä (Siiri Riiho). (Laina Lehtinen)

—n. 15.5.-2.6. sinitiaispari Enontekiön kirkolla: koiras ruokki naarasta (soidin), tutkivat pönttöä, luultavasti yrittivät pesiä (Aura ja Aarno Vuontisjärvi, Minna Vienola).

Loppuvuoden havainnot:

- Kemijärvi: 25.12. alkaen 1 yks. Kallanvaarassa (Seppo Saari)
- Pello: 17.10. Kellarikankaalla 1 yks. (Lauri Latvakoski), 1.-7.11. Turtolassa 2 yks. (Leena Viinamäki), 1.11.-2.12. Kittisvaarassa 2 yks. (aluksi 3) (Jouko Piippola), 20.11. Turtolassa 1 yks. (Reijo Koivuranta), 6.-18.12. Turtolassa 2 yks. (Leena Viinamäki), n. 15.12. alkaen 1 yks. Orajärvellä (Elli Ylitalo), 20.12. Turtolassa 1 yks. (Leena Viinamäki).
- Ranua: nähty kaksi kertaa marraskuussa kirkolla (Alli Ranua)
- Rovaniemi: 21.11. Karhunkaatajantiellä 1 yks. (Kirsi Koskinen)

Yhteenveto

Vuoden 1981 mittaan tehtiin Lapin läänissä (El Kemi-Tornio-alueella) sinitiaishavainnot seuraavasti: Pello 16, Rovaniemi 5, Ranua 3, Enontekiö 2, Kemijärvi 2, Pelkosenniemi 1, Posio 1 ja Utsjoki 1. Näistä kaksi varmoja pesintöjä ja lisäksi kolmessa tapauksessa havainnot viittasivat pesinnän mahdollisuuteen (Pello, Meltauksessa, Enontekiö kk).

Kirjallisuus:

- v.Haartman & al. 1963-72: Pohjolan linnut värikuvin - Helsinki.
- Halonen, J. 1981: Runsaasti sinitiaisia. -Kokko 4:69-70.
- Juntula, K. 1982: Sinitiaisen pesä Rovaniemen Viirinkankaalla 1981. -Kokko 5:24.
- Sulkala, S. 1982: Sinitiaisen pesä Kemijärvellä 1981. -Kokko 5:24.

MUSTAPÄÄKERTTU (SYLVIA ATRICAPILLA) SÄÄNNÖLLINEN SYYSVIERAS ROVANIEMELLÄ

Jukka Jokimäki

Katsauksen tarkoituksena on luoda yhtenäinen kuva mustapääkerttujen syysesiintymisestä Rovaniemen seudulla. Myös kerttujen käyttäytymistä on pyritty selvittämään. Kaikkiaan havainnot on vain 18 yksilöstä, joten esitettyihin päätelmiin pitää suhtautua varauksellisesti.

Havainnot on koottu LLY:n yhteenvedoista, Lapin Kansan Lehtileikkeistä ja havaitsijoiden omakohtaisista kokemuksista tekemistään havainnoista. Jälkimmäistä keinoa käyttäen on saatu tietoja lintujen käyttäytymisestä.

Esiintyminen

Mustapääkerttu on eteläinen lintulaji, jota ei ole koskaan tavattu Rovaniemen seudulla pesimäaikaan. Havainnot on ainoastaan syyskaudelta. Ensimmäisen kerran laji tavattiin Rovaniemellä 3.11.-73, jolloin Kyösti Karjalahti

havaitti Viirinkankaalla yksinäisen koiraan. Tämän jälkeen kerttuja on tavattu lähes joka syksy, poikkeuksena on ainoastaan vuosi 1976, jolloin kerttuja ei jostain syystä tavattu lainkaan. Vuodesta 1978 lähtien tapahtunut havaintojen runsastuminen johtunee lintuharrastuksen voimistumisesta alueella.

Taulukko I. Havaitut mustapääkertut vuosittain (K=koiras ja N=naaras-pukuinen)

-73	-74	-75	-76	-77	-78	-79	-80	-81
1K	1K	1K+1N	(-)	1K	2K	2K	3K+2N	4K

Ylläolevasta taulukosta havaitaan, että suurin osa täällä tavattavista mustapääkertuista on ollut koiraita. Kertut saapuvat alueelle viime vuosien havainnoista päätellen heti lokakuun puolivälin jälkeen, kerran laji on tavattu tosin jo syyskuussa: 26.9.-81 yksi koiras Hirvaalla (J.Jokimäki & P.Punnonen). Ilmeinen esiintymisen huippu ajoittuu välille 25.10-6.11, jolloin havainnoista on tehty lähes 50%. Kemi-Tornion seudulla huippu on selvästi lokakuun puolella (RAUHALA 1980). Viimeiset yksilöt havaitaan keskimäärin 8.11 (6 havaintovuoden keskiarvo), mutta myöhästeljiöitä on tavattu myös joulukuussa: 27.11-3.12.-78 oleskeli kaksi koirasta Mäntyvaarantiellä lintulaudan tuntumassa, joulukuun alkupäivinä toinen linnuista löytyi kuolleena ja toinen kohmeisena, joka sisälle päästyään virkosi (A.Loias) sekä joulukuun alussa 1979, jolloin Mäntyvaarantiellä oleskeli heikkokuntoinen koiras (A.Loias). RAUHALAN mukaan viimeiset Kemi-Torniossa keskim. 24.10.

Taulukko II. Havaitut mustapääkertut kuukausittain, alla Kemi-Tornion seudun havaintolukumäärät yhdeksältä syksyltä (RAUHALA 1980).

IX	X	XI
1	8	9
4	13	3

Käyttäytyminen

Kertut näyttävät hakeutuvan puisto- ja puutarha-alueille, sillä vain kaksi havaintoa on tehty em. elinympäristöjen ulkopuolella. Ravintonaan mustapääkertut ovat käyttäneet erilaisia marjoja: pihlajan- ja punaherukanmarjat ovat olleet selvästi suosituimpia. Havaintoja on tehty myös kuusama-, hanhikki- ja ruusupensaassa ruokailevista yksilöistä. Kerran laji on tavattu kaatopaikan rikkaruohokentällä. Peräti viisi yksilöä on käyttänyt hyväkseen lintulautojen antimia. Ruokailevien yksilöiden pakoetäisyys on ollut 5-20 metriä. Vain kerran on kuultu mustapääkertun esittävän laulua: 26.10.-80 lauloi yksinäinen koiras Viirinkankaalla muutaman säkeen (O.Junila). Tosin syksy-

syllä 1978 sisälle tuotu koirasyksilö lauloi innokkaasti joka päivä (A.Loias). Pakkasekestävyys lajilla tuntuu olevan hyvä, sillä ILMATIETEENLAITOKSEN mukaan keskilämpötila Rovaniemellä marraskuussa on -4,6 astetta ja joulukuussa -9,0 astetta. Rovaniemen Korkalovaarassa yritti mustapääkerttu 25.10.-75 suojautua kylmää vastaan pörhistämällä höyheniään niin, että lintu näytti aivan »pallomaiselta» (J.Jokimäki).

Lopuksi

Mustapääkertulla otaksutaan syksyllä esiintyvän pohjoiseen suuntautuvaa »esimuuttoa», jonka johdosta lintuja nähdään syksyisin yllättävän pohjoisesakin (HAARTMAN, HILDEN, LINKOLA, SUOMALAINEN & TENOVUO 1963-72). Rovaniemen lisäksi mustapääkerttuja on Lapissa tavattu syksyisin ainakin Pellossa, Kemijärvellä, Sodankylässä ja Inarissa (LLY:n yhteenvedot).

Mustapääkertun pesimisalue ulottuu Norjassa aina Tromssan korkeudelle asti (GIDSTAM, STEN & WAHLIN 1979), joten täällä syksyisin tavattavat yksilöt voisivat olla myös Norjassa pesivää kantaa. Tätä olettamusta tukee 26.9.-81 Hirvaalla tehty havainto, jolloin yksinäinen koiras lähti säikytettynä lentoon määrätietoisesti kohti kaakkoa (J.Jokimäki & P.Punnonen). Rovaniemi osuisi sopivasti keskelle Pohjois-Norjan ja Lähi-Idän välistä muuttoreittiä. Tosin lukuisat loka-marraskuussa tehdyt havainnot eivät tue tätä teoriaa, sillä mustapääkertujen päämuutto tapahtuu mm. Suomessa io syyskuun puolivälissä (HILDEN, TIAINEN & VALJAKKA 1979).

Kirjallisuutta:

B.Gidstam, I.Sten & B.Wahlin (1979): Pohjolan lintukirja
v.Haartman, L., O.Hilden, P.Linkola, P.Suomalainen & R.Tenovuo (1963-72) Pohjolan linnut värikuvin
O.Hilden, J.Tiainen & R.Valjakka (1979): Muuttolinnut
Ilmatieteenlaitos Kuukausikatsaus Suomen ilmastoon
P.Rauhala (1980): Kemin-Tornion seudun linnusto

TIEDONANTOJA

Nokkavarpunen Kittilässä jouluna 1981

Mikko Ojanen

Kävellessäni 27.12.1981 puolenpäivän seudussa Kittilän kirkonkylän eteläosassa kuulin outoa tikuttavaa ääntä ja näin samalla n. 300 m:n päässä oudon varpusta kookkaamman ja tukevamman linnun lentävän hyvin syväaaltaisesti ja laskeutuvan erään talon pihapuihin. Kiiruhdin linnun perään ja se löytyikin helposti pihapihlajasta. Lintu oli kuitenkin arka, ollessani vielä n. 40 m:n päässä se lennähti muutaman kerran tiksahtaen ensin viere-

sen talon pihalle ja sieltä edelleen usean sadan metrin päähän laskematta minua missään vaiheessa hyvälle näköetäisyydelle. Hain kiikarin ja lähdin jäljittämään lintua. Löysin sen aivan heti lentosuunnasta ja sain tarkastella sitä n. 15-20 m:n päästä. Tukeva nokka, tukeva ruumis, lyhyt pyrstö, vaalean kermanvärinen alapuoli sekä samanväriseen vivahtava yläperä, vaaleat, suuret siipien hartialaikut ja tummat siivet paljastivat linnun nokkavarpuiseksi. Vaalealla pääläella ja selässä näkyi tummaa kirjailua. Pieni musta leukalappukin näkyi linnun tupustellessa pihlajan siemeniä. Pääläen kirjailusta päätellen yksilö oli nuori koiras.

Jo kuullessani linnun äänen epäilin sitä nokkavarpuiseksi, eihän muilla talvilinearilla ole tikuttavaa ääntä. Oulussa olen tavannut lajin viime vuosina useaan otteeseen, mutta ääntelyä olen onnistunut kuulemaan vain muuttaman tiksaus- ja tunnistaminen on tapahtunut aina kiikarin avulla.

Lajin menestyminen näinkin kaukana pohjoisessa keskitalvella on varsin mielenkiintoista. Tapaamispäivänä oii pakkasta -30 astetta ja edellisenä päivänä oli ollut koko hereilläoloajan n. -35 astetta. Lintu vaikutti hirmupakkasesta huolimatta sangen pirteältä.

Laji on selvästi leviämässä pohjoiseen päin, onhan sitä tavattu viimeisten neljän - viiden vuoden aikana Oulussa, Kemissä, Torniossa ja Rovaniemellä miltei säännöllisesti joka talvi 1-4 yksilöä (ks. Kokko- ja Sirri lehtien viimeiset vuosikerrat). Onpa laji pesinytkin Torniossa kesällä 1980 (Ylimaunu 1981). Pohjoisin havainto on Hildenin 1966 kesäkuussa Karigasniemeltä tapaama yksilö (PLV), tämä lienee pohjoisin talvihavainto.

Kirjallisuus:

Ylimaunu, O. 1981: Nokkavarpuksen (*Coccothraustes coccothraustes*) pesi Torniossa 1980. -Kokko 4: 19-20.

Talvehtivia nokkavarpusia

Jorma Halonen

Viime talvi oli ennätysellinen - paitsi kylmyydessä - myös nokkavarpusten esiintymisessä. Toisaalla tässä lehdessä Mikko Ojanen kertoo maamme pohjoisimmasta tätä lajia koskevasta talvihavainnoista, mutta tuon lisäksi järeänokkainen peippolintu tavattiin ainakin kolmessa muussa paikassa. Marraskuussa 1981 ilmestyi Matin väen pihaan Pellon Turtolaan yksinäinen yksilö, joka tuosta pitäen vieraili lintujen ruokintapaikalla silloin tällöin - etenkin aurinkoisina aamupäivinä. 25.3.-82 Matin väki näki linnun viimeksi, mutta Reijo Koivurannan 28.3. samassa kylässä tapaama nokkavarpuksen oli varmasti sama yksilö.

Kohta uuden vuoden 1982 alettua Kauko Honkasillan pihaan Rovaniemen

maalaiskunnan Misiin saapui nokkavarpuksen, joka viihtyi paikalla tammikuun lopulle 28.1.

On hyvin mahdollista, että 1.2.-82 Rovaniemen maalaiskunnan Saarenkylässä tavattu yksilö oli tullut Misistä, mutta varmuutta tähän ei tietenkään voida saada. Saarenkylän havainnon teki Airi Arvola.

Runsaasti harjalintuja

Jorma Halonen

Viime vuosi oli luultavasti harjalintujen huippuvuosi Lapin läänissä (Helsingin Sanomien valppaan Lasse J.Laineen mukaan lajia ei juurikaan tavattu Etelä-Suomessa).

Jo kevätkesällä Pellossa tehtiin kaksi havaintoa.

Syksyllä tietoja tuli sitten paljonlaisesti. Yksi harjalintu mainittiin jo edellisessä lehdessä: 6.10. Utsjoen Rovarinteellä 1 yks.

Seuraavassa muut havainnot aikajärjestyksessä:

-20.9. Sodankylän sattasjoella 1 yks. (Veikko Mylläri),

-28.9. Pellon Kukasjärvellä 1 yks. (Sulo ja Juha Huhtanen),

-1.-7.10. Muonion Tiurajärvellä 1 yks., joka lopulta jäi auton alle (Pasi Baas),

-10.-11.10. Inarin Kaamasessa 1 yks. (Sauli Kontsas),

-10.-12.10. Pellon Rattosjärvellä 1 yks. (Hannu Lehtimäki).

Runsaasti hippiäisiä syksyllä 1981

Jorma Halonen

Puukiipijöiden ohella myös hippiäiset olivat tavallista runsaammin liikkeellä viime syksynä. Hippiäisvaellus ei kuitenkaan havaintojen lukumäärän mukaan saavuttanut likikään niitä mittasuhteita kuin puukiipijöiden liikehdintä. Pohjoisin hippiäistieto tuli Sodankylän Kitiselä, mutta ylivoimainen enemmistö havainnoista tehtiin Pellossa ja Rovaniemellä.

Pello oli omaa luokkaansa. Siihen on omat syynsä. Syyskuussa tein oppilaitteni kanssa useita biologian ja maantieteen opetukseen liittyviä retkiä hippiäismaastoihin. Lokakuun alussa tein vielä muutaman havainnon oltuani ilman mitään hippiäistarkoitusta sopivassa maastossa. Tämä lajihan ei juuri suosi lintuharrastajien vakiomaastoja, joten on melko sattumanvaraista, saadaanko joillakin paikkakunnilla lajia muuttotilastoihin ollenkaan.

Oheinen taulukko kertoo viime syksyn hippiäistiedot paikkakunnittain ja kuu-kausittain. Muuton huippu oli 10.-11.9. ainakin Pellossa, missä noina päivinä tehtiin havaintoja yhteensä 15 yksilöstä! Toinen, edellistä vähäisempi huippu sattui lokakuun alkupuoliskolla, jolloin lajia tavattiin Pellossa, Kemijärvellä ja Rovaniemellä.

Käsittääkseni muutto päättyi n. 15.10. Tämän jälkeen löytyi maastosta vielä runsaanlaisesti talvehtivia yksilöitä, jotka kuolivat jokseenkin varmasti vuoden loppuun mennessä.

Taulukko. Hippiäishavaintojen määrä paikkakunnittain ja kuukausittain.

	SYYSKUU	LOKAKUU	MARRASK.	JOULUKUU
Kemijärvi	—	1	—	—
Kolari	—	—	—	1
Pello	5	3	2	—
Rovaniemi	1	2	2	—
Sodankylä	1	—	—	—

Pähkinänakkelit vaelsivat jälleen

Jorma Halonen

Syksyn 1976 suurvaelluksen ansiosta lähes kaikki Lapin läänin linnuista kiinnostuneet ihmiset tuntevat pähkinänakkelin. Koska laji lisäksi erikoisine elintapoineen on melko silmiinpistävä, siitä saadaan tätä nykyä helposti varsin luotettavaa tietoa.

Viime vuoden loppukesällä alkoi Itä-Suomesta tihkua tietoja vaeltavista pähkinänakkeleista, joita sitten syksyn ja talven mittaan tavattiin melko paljon eri puolilla maata.

Tietooni on tullut kaikkiaan 10 pähkinänakkelihavaintoa, jotka luettelen seuraavassa.

INARI: lokakuun alkupuolelta joulukuun alkupuolelle 1 yks. Ivalossa, »erikoisen perso auringonkukan siemenille» (Vilma Romakkaniemi).

MUONIO: 1 yks. koko talven Tapojärvellä (Sirkka Huczkowski), 14.-15.11.

Muonion kirkolla 1 yks. (Martti Hänninen ja Ossi Tuikka).

PELLO: 10.10. Vinsassa 1 yks. (Arvo Vierelä).

RANUA: 28.10.-1.12. kirkolla 1 yks. (Kirsti Nikkanen).

ROVANIEMI: 5.11. alkaen 1 yks. lentoaseman lähellä (Kalevi Poutanen),

19.-20.11. Korkalovaarassa rajavartioston lähellä 2 yks. (Frans Vähätiitto),

29.11. Honkatiellä 1 yks. (Marjatta Koivulaakso), koko talven 1 yks. III kaupunginosan Etelärinteellä (Elina Väinönheimo).

SALLA: 17.12.-10.1. Karhutunturin vartiolla 1 yks. (Osmo Heinonen).

Lapintiaisen onnettomuus

Jouni Aikio

Eräänä lämpimänä helmikuun päivänä kopsahti lapintiaisen ikkunaan työpaikallani. Pökerryksissään lintu jatkoi lentoaan kiertäen kolme-neljä kertaa

rinkiä, kunnes putosi maahan.

Uhrin koetukset eivät tähän loppuneet. Lähistön männyistä ilmaantui heti kolme lapintiaista tirsken onnettoman lajikumppaninsa luokse. Luulin jo pelastustoimien käynnistyvän. Mutta tosi löylytys siitä syntyi.

Kiirehdin hätistämään huligaanit tiehensä. Maahan jäi väkivallan kynsiin joutunut lintu, pyrstösulkia ja tukku höyheniä. Siihen jäin ihmettelemään näkemääni. Hetken kuluttua onnettomuuden uhrikin lennähti pirteännäköisesti puun oksalle höyheniään oikomaan ja kokemaansa sulattelemaan. Kukaties kosto mielessään?

Käsitykseni mukaan hyökkäys tapahtui pelkämästä luontaisesta toisen heikkouden hyväksikäyttämisen ilosta. Muutakaan selitystä en keksi.

Kotkan pesä kuusessa

Matti Mela

Sain heinäkuun alkupuolella 1981 metsäteknikko Veikko Henttoselta Kolarin Sieppijärveltä ilmoituksen, että tehtäessä metsäautotietä oli tielinjan vieressä havaittu kotkan pesä. Kun lisäksi Henttonen ilmoitti, että pesä on kuusessa ja ympäröivä metsäkin on sankkaa kuusikkoasekä, että emo istui keulossa pesän vieressä seuraamassa tiekoneen myllertämistä, olin varma väärästä lajinmäärityksestä. Läksin kuitenkin katsomaan paikan päälle; tienvieressä oli todellakin suuri pesä korkean kuusen latvaosassa. Kun löimme seipäällä pesäpuun runkoon, pesän pohjalta nousi istumaan lähes lentokykyinen kotkanpoikanen. Aikaisemmin mainittu »emo» on todennäköisesti ollut vanhempi, juuri pesästä lähtenyt poikanen. Sitä ei valitettavasti enää näkynyt. Saalisjätteissä oli jäniksen lisäksi suopöllön ja metsähanhen jäännöksiä. Valtaosa kotkan pesistä on männyissä, vain aniharvoin pesiä on tavattu haavassa, koivussa tai kuusessa. Onpa tosin ainakin kerran kotka pesinyt tunturikoivussa. Kotka pesii puiden lisäksi mm. kolmiomittaustorneihin ja kallioille.

Tämä Sieppijärven kuusipesintä opetti myös sen, että aina kannattaa tarkistaa kaikki älyttömiltäkin tuntuvat vihjeet. Parhaat havainnot näyttävät tulevan »ei-ammattilaisilta».

Napapiirin Luontaishoitola Oy Turtola puh. 995-84122	Pello Food Oy Lempeä puh. 995-86201
Pellon Musiikki ja Urheilu puh. 995-12926	Pellon Kirja 95700 Pello puh. 12087

Pellolasi A.Bergman Myllytie 2, 95700 Pello Puh. 995-12978	Metallirakenne Pello Om. Jorma ja Raimo Bergman Puh. 995-12031
Veljekset Alaniemi Bussi- ja taksiliikennettä Turtola puh. 995-84119, matkatoimisto Pello puh. 995-13081	Tarvike-Auto Ky Veljekset Seikkula Pello Puh. 13011, Kolari Puh.61230
Vaattovaaran Sähkö Ky Sieppijärvi puh. 995-51005 Kolari puh. 995-61738	Kolarin Huonekalu ja Matto Kolari puh. 61028
Pellon Autohajottamo Om. E.Satokangas puh. 995-86182	Autokorjaamo Olli Jolma Pello puh. 995-12116
Väri ja Matto Pello puh. 12535	Länsipohjan Autohuolto Reijo Mäki Ky Pello puh. 12 139 Esso Autokorjaamo
Pellon Kukka-ja Siemenkauppa om. Helvi Vikeväinen Pello puh. 995-12057	Lohinivan Linjat Oy Pello ja Ylitornio puh.995-12270
vaatehuone Pellon Pukimo	Raja-Foto Pello puh. 995-12755
K-Suurvalinta Armas Kristo K-rauta, Pellonhovi Pello puh. 995-12321	Rakennusliike Mäkikyröt Pello puh. 995-12821
tm foto	Ylitornio puh.995-31189 Pello puh.995-12075 Tornio puh.980-446944
KONE KALE 95700 PELLO PUH. 995- 12841	